

AITA GAUCHER'EN MIXTELA

(A. Daudet'enetik euskeratuta)

—Edan zazu, aspaldiko, eta esan gero nolakoa deritzaizun.

Eta, tantoz tanto, pitxigilleak bere perlak arduraz banatuko bai lituan, bi beatz likure bota zizkidan Graveson'eko erretoreak: urre berdea zan mama ura, berotsu, aratz, urrupagarria... Edan-eta urdailla eguzkitan bezela argitu zitzaidan.

—Ori dezu aita Gaucher'en mixtela, gure Provenza'ko alai-tasun eta osasuna —esan zidan gizonak arrotsu—. Premostate-komentuan egiten da, zure errotatik bi ordura... Ez ote du geiago balio onek munduko "chartreuse" guziak baño?... Ai, edari oneñ atzea be zeneki! Ura bai parregarria! Entzun...

Eta aretotxo apal eta naro artan, Gurutz-bidearen iduritxoak eta errezel txukun-jori-gardenak lekuko zituala, asi zun apaiz jaunak bere solasa. Siñisgabetxo ta itzalgabe xamarra zan berez istorioa. Bañan garbi-garbiro, toles izpirik gabe, Erasmo edo d'Assoucy'ren ipuietan antzo kondatu zun.

* * *

“Orain dala ogei urte, premostatarrak, edo Aita Zuriak gure proventzatarrek bezela esateko, txiro-aldi gorria ikusi zuten. Urrikalduko ziñan, noski, orduko aien etxea ezagutu izan ba zenu.

Puxkaka erortzen ari ziran orma-nagusia ta Pacôme-torrea. Komentuaren inguruetan, belarrez estalirik, lurtean zetzaten zutarrak, eta giza-iduriak beren uskuneetan apurtzen ziran. Etzan iñun, ez leiarrik, ez ondo ixten zun aterik. Ballaretan eta elizaxtoetan, argizaiak itzali, leiartzetako berunak autsi, eta ur bedeinkatua ugasketatik ixuri egiten zun Rodano'ko aizeak, Camargueko zabalbian aña putz-egíñez.

Alere komentuko ezkildorrea zan danetan trixteena, usategi ustua bezin ixilla. Etzan arritzekoa: ezkillak berria erosteko dirurik etzutela-ta, bezperak eta maitiñetarakoan, urritzeko makillaz jo bear!...

Aita Zuri gizajoak! Gogoratu egiten zaizkit oraindik Bestaberri bira-deunekoa, zarpail jantzita illun ibiltzen; zurbil eta argalak. laranja ta angurriz elikatuak. Aien ondoan, berriz, ttapa-ttapa. komentuko abade jauna, urteak makurtuta, aspaldi urrezko izandako gotzai-makilla eskuan, eta sitsak arrondutako artille zurizko txanoa buruan zeramazkiela.

Anaidiko danak negarrari ematen zioten penaz errezkadetan. Aintzindariak berriz, ondo gizenak, susmur esaten zioten alkarri aietzaz mintzatzen:

—Meak zeudek zozabarrak, saldoka zebiltzak-eta.

Dana dala, pentsatzen asi ziran Aita Zuri gizajoak obe zutela bearbada bakoitza bere aldetik joan eta, munduan zear, norberak bear zitun janariak banaka billatzen saiatzea.

* * *

“Eta alako batean, buruauste gorri ortaz batzar nagusian ziar-dutelarik, eskari bat eldu zitzaion abade jaunari: aita Gaucher’ek batzartueri itzezin nai zien... Kontuan euki bear dezu, adiskide, aren ausardia neurtzeko, komentuko itzaia zala. Arlaben zirrikituetan belar-izpi batzuek sortzen zirala-ta beren bazka urria arkitu naiean alegintzen ziran komentuko bi bei gaitzepeldunak, arkupe-tan onuntz eta aruntz, eta egunero lagun zintzoa gure aita Gau-cher auxe izanik.

Amabi urte bete arte, Baux’eko “izeba Begon” izeneko zoro batek ezi zun; eta gero, prailleengana abiatu zan etxe billa. Itzai gizajoak, bada, etzun sekulan geiago ikasi, bere beiak larratzen eta Aita Gurea erregutzen baizik. Eta au ere proventzeraz baka-rrik, kaskagogorra bait-zan oso, eta berunezko ezpata bezelako’adi-men zorrotzekoa.

Kristau sutsua, gañerantzean, amesti xamarra ba zan ere. Zur-datza beti lagun, zigorrada ikaragarriak ematen zizkion bere bu-ruari.

Iñoxo ta zakarra, biltzar nagusian ikusi dute-ta, anka bat atze-ratuaz batzarra agurtu dunean, abade jauna, kanonigoak, diru-zaia, eta danak, aren lepotik asi dira parrez. Edonora iritxi ta orixe zan beti bere aker-bizarraren buruak eta txoro-begiak ze-

karten ondorena. Bañan onako ontan, Gaucher anaia etzaigu orregaitik nastu.

—Aita agurgarriok —diotsa onez-onetara, oliondo-zurez egindako errosarioa aletzen dun artean— “upel utsak ozenenik otsegiten du” esan oi da, ondo nik uste. Lendanik ere ustuta neukan nere kaskoan zula ta zula, ta larrialdi ontatik ondo ateratzeko bide bat arkitu detalakoan nago.

Ona nola. Ondo gogoratzen zerate, noski, “izeba Begon”-ez, ni ezi nindun emakume artaz. (Goian bego, edan ondoren alako kanta itsusiak abesten zitun urriza zital alena). Gauza bat esango dizuet, bada, aita agurgarriak: dalako izeba Begon arek obeto ezagutzen zitula mendietako belarrak oro, Cortzega’ko zozo zarrak berak baño. Eta ara, bere azkenaldian, paregabeko mixtela asmatu zizutela, bost sei motako belarrak nastuz. Ain zuzen ere, alkarrekin joan oi giñan oien billa Alpiletara.

Urteak badira, jakiña, au gertatu zanetik; bañan Agustin Deuna lagun, eta abadearen baimena eskuan, likure zoragarriaren “koxka”-ri igarri nizaioke berriz, nik uste, ondo billatu ezker. Au eskuraturik, botilletan sartu ta garesti xardu besterik ez degu bear, lagundia pixkat aberas dakigun. Trapa ta Grandeko gure anaiak olaxe jokatu dute...

Etzioten eperik eman ezta bukatzeko ere. Abade jauna jaiki ta Gaucher’en besoetara joan zan. Kanonigoak, berriz, bostekoa ematen zioten; eta diruzaiak, besteak baño ere unkituago, bere soñeko urratuaren izkiñan egiten zion muin, errespetu aundiz...

Geroxeago beren tokietara itzuli ziran eta auxe izan zan bazarraren erabakia: Trasibulo anaiari emango zizkieten beiak, aita Gaucher’ek bere mixtelaren idorokundeari gogoia eman zezaion.

* * *

“Izeba Begon’en belar-naspillari nola igarri zion anai gajoak? Zenbat alegiñen ordez? Zenbat artegatasunen buruan? Kondairak ez digu azaltzen. Bañan sei illabete igaro-ta oso errikoia biurtu zan Aita Zuriñ edaria. Condat osoan, Arles eskualde guzian, etzegen bordarik ganbarako agasetan bere ardoa etzunik. Bonbillen eta oliba-txarroen artean, an zegen beti buztin beltzeko pitxartxo ezaguna, zillarrezko ikur baten gañean, Proventza’ko iskilluak eta praille bat zeru-lillurak artuta, marraskitan zituna.

Likureak lortutako arrakastari eskerrak aberastu zan bereala Premostrat-etxea. Berritu egin zan, gañera, Pacôme’ko torrea

Txano berria izan zun abadeak, eta leiartza joriak elizak. Eta Pazko eder bat zalarik, ezkillak eta ezkillatxoak asi ziran jotzen, alaikiro, ezkildorre ñabarretik.

Gaucher anaia, berriz, batzarrak bere ateraldiakin gozarazten zitun arlote ura, etzan geroztik komentuan bizi. Arrezkero "Aita Gaucher Agurgarria" izan zun izena, jakinduri aundiko gizona, adimenez erruz jantzia, lagundiaren kezka xee ta ugariatatik arras baztertuta bizi zana. Egun osoan, ogei ta amar praille mendiz-mendi zebiltzaño, belar usaitsuen billa, etzan aita Gaucher likurutegitik igitzen... Au kanonigoen lilitegi buruan zegon, antziñako elizatzoko batean, eta ezin sar zitekean artan iñor ere, ezta abade jauna bera ere.

Aita gizajo aien esanaz ba omen zegon barruan izkutagarri ta ikaragarriren bat. Eta praillegaietan bat edo beste, matsareari itsatsita, ausardi ta jakin-miñez eskaratzeko leiolaraño iritxi ba zan, aita Gaucher ikusteak izututa, bazijoan andik igesi ariñiketan. Ura bai izugarria: aztiak antzo bizarra, berontzien gañean makurtuta, likureetako pixku-ontzi bat eskuan... Ortaz gañera buztin arrosazko erretorten artean, alanbiketzarrak, kristalezko serpentiñak, eta abar, lamiñen tramankulu arrigarriak ziruditen, batez ere leiartzetako argi gorritan diz-diz ikusirik.

Arratsetan, azken "Anjelus"-era deitzen zanean, ezkutuko atea idekitzen zan ixillik, eta elizaruntz abiatuta, bazijoan bezperetara aita agurgarria. Ura abegia monastion barrera igarotzen zanean! Lerrotan jarri ta onelatsu mintzatzen ziran prailleak:

—Ixillik ago. Arek dik sekretua!

Diruzaia jarraitzen zitzaion gero, eta burua makur itzegiten zion... Zurikeri oien artean, oso arroxko pasatzen zan aita, iru buruko txanoa ohore-uztai taiuan jarrita, inguruetara atsegiñez begiratzen... Eta anbar zabalak laranjondo betetik, aizorraz berriak jiraka zituzten tellatu urdiñak, eta prailletegia zuri-zuri, zutari dotore ta loretsuen artean ikusten zitunean, eta biñaka ta arpegi naroz ibiltzen kanonigoak oartzen zitunean, bere kolporako esan oi zun aita agurgarriak:

—Eni zor didate dana!

Eta pentsatzen zun bakoitzean, goraka zetorkion biotzetik arrotasun-ugñaldia.

Bañan, azkenean, ondo ederki ondatuko zuten gaxoa.

Ikus segida nolatan...

* * *

“Beñola arratsaldean, bezperetan, ikaragarritzko urduritasunak artuta eldu zan aita Gauched elizara: gorri-gorria zegon, buruñurra oker, eta ain zan nastua, ur bedeinkatua artzean ukondoraño sartu baitzun besoa.

Lendabizi, elizkizunetara berandu iritxiagaitik izango zala pentsatu zan; bañan aldare nagusiari agur egin bearrean, organoari ta atzeko eserlekueri itzal-agurra egiten zizkiela ikustean; eta egiñaletan elizan zear pasa-ta, koroan an-emenka jarleku billa bost miñutuz ibiltzen; eta, exeri ondoren, alde batera ta bestera kolo katzen, zeruko irribarrez ikusi zutenean, ikara-marmar batek korri zun eliza osoa. Batetik bestera mix-mix entzun zitekean:

—Zer ote du gure aita Gaucher'ek? Zer gertatu ote zaio?

Abadeak, artega, bitan utzi bear izan zun bere gotzai-makilla erortzen, ixilla agintzeko. An urruti, eliza atzean, salmoak aletzen ari ziran, alegia; bañan erantzunak etzuten giarrik.

Eta, betbetan, “Ave verum” erdian, ara aita Gaucher bere alkian itzuli ta ozenki kantatzen asten dala:

“Badago Paris'en Abade Zuri bat
tralara, tralara...”

Ura ikara gorria. Jeiki egin da mundu guzia. Entzun dira bere oiuiak:

—Atera zazute! Deabruak arrapatua dago!

Kanonigoak “Aintza Aitari”-ka. Abadearen makilla bein eta berriz joka... Aita Gaucher'ek, ordea, ez du ezer ikusten, ez entzuten ere. Bi praille indartsuk artu-ta kanpora atera bearrez arras-taka. Ura, ordea, eromodun defenditzen, eta kantuari gogoz eta bere abotsik ederrenaz ekiten dio:

“Tralara, larala...”

* * *

“Biamamunean, egunsentian, or degu gizajoa belauniko, abadearen aurrean, bere errua malkotan aitortzen eta bularra joaz:

—Likurea da, aita agurgarria, likurea dezu ni atzeman nauena.

Eta orren errukitsu, orren damubera ikusirik, bazegon abadea ere naiko unkituta.

—Aski da, aita Gaucher, aski da; lasai zaitez: dana pasako da. noski, eguzkitan intza bezela... Izan ere, ez da istillua zuk uste dezun bezin aundia izan. Naiz eta abestia ere... Hmmm!... Edo-ta, praillegaiak entzun ez dutela pentsatu beariko. Bañan esaidazu: nola gertatu zaizkizu gauzak? Likurea txastatzean ala? Eskua joan zaizu, noski... Errexa da ulertzen, bai. Sutautsa arkitu zun

Schwartz anaia bezelatsu, zerorren idorokundearen oparia izan zera. Esan: bearrezkoa al dezu likurea zerorrek txastzea?

—Bai, zoritxarrez. Probetak alkoholaren indarra ta neurria ematen dit. Bañan goxotasun eta usain bereizirako, neronen ago-sapaia det konfiantza-gai bakarra.

—Galdera bat, alere, faborez: orrela zure mixtela txastatzen dezunetan, nai ta naiez, laket al zaizu? Atsegiñik artzen al diozu?

—Bai, jauna, bai! esan zion zorigaiztoko aitak, gorri-gorri eginda—. Bi arratsalde badira, usain espeziala arkitzen diotala!... Galtzagorri da, nunbait, txarkeri ori egiten ditana. Orregaitik, probeta erabilliko det bakarrik. Mixtela len bezin bikaña ateratzen ez ba da, edo perla-margo uraxe ez ba du ere, zer ajola?...

—Etzazu orrelakorik pentsa, arranotan! Ezin ditzazkegu iñola bezeroak naigabetu, gizona. Ala ta guziz ere, bearrezkoa da zu beti zure baitan, ondo erne ta itzarririk egotea... Begira. Zer beardezu konturatu al izateko?... Amabost, edo ogei bat tanto, ez da? Jarri ditzagun ogei... Oso maltzurra izango litzake deabrua, ogei tantorekin ere arrapatzen ba zaitu... Gaurgero, bada, naigabea baztertzeko, baimena ematen dizut elizara ez etortzeko. Likure tegian bertan erregutuko dituzu bezperak. Zoaz orain, pakean, aita agurgarria, ta batez ere... ondo bana tantoak.

Gustora naiko zun gizajoak tantoak ondo banatu; deabruak orratio, berakin zun eta etzun sekula askatu.

Besteari buruz, bai elizkizun arrigarriak ikusi zitula likuretegi arek! Bai, alajainkoa!

* * *

”Egunez, ondo zijoan dana, ta trankil xamar zegon aita. Berontziak eta alanbikak gertu, belarrak kontuz aukeratu... Proventza’ko belarrak ziran guziak: meiak, nabarrituak, usai ta eguzkiz beteak...

Bañan, arratsaldean, belarrak saldan ziranean eta likurea tupiki gorrizko lapikoetan epeltzen zanean, orduan asten zan gizajoaren zigorraldia:

—Amazazpi, emezortzi, emeretzi... ogei... Zillarrezko katillura erortzen ziran tantoak ontzitik. Ogeiak edaten zitun aitak, ia atsegiñik gabe, zurrut batez... Eta arkitzen etzion ba atsegiña ogeitabatgarrenari?... Ai! Ai! Ai! Ogeitabatgarren tanto ura!...

Orduan, zirikalidiari iges egite arren, beluniko jartzera joaten zan gelako izkiña batera, ta Aita-Gure-ka asten zan jo ta ke. Bañan ondotik belar-salda beroak zerion lurrin atsona nabaituta,

nai ta naiez, subilletara abiatzen zan berriz. Margo urre-berdea zun mixtelak... Aren gañean makurtuta, sudurra ondo zabalik. emeki-emeki eragiten zion pipetaz; eta esmeraldazko ugiñetan agertzen ziran txinpart diztirakorretan bazeritzaion izeba Begon'en begiak ikusten zituala, irribera ta diz-diz berari so:

—Aurrera! Beste tantotxo bat!

Tantorik tanto, goiko ertzerañoxe betetzen zun katillua. Ta orduan, poto eginda, alkito batean exeritzen zan zabarki; eta gorputza laxoturik, betazalak erdi itxirik, urrupa txikiak eman eta ustiatzen zun bere ogena, damu goxoz eta bere buruari esaki:

—Ai! Infernuruatu egingo naiz!... Banoa xuxen infernura!...

Eta auxe zan ikaragarriena: nik ez dakit zer demontregaitik, bañan mixtela madarikatuaren zokondoan izeba Begon'en kantu traketsak arkitzen zitun beti. “Badira iru mutxurdin, oturuntza egiteko jardurioan”; edo “Maître André”ren artzaintsatxoa, baka-rrik dijoa baso aldera...” eta, beti-beti, Aita Zurién famatua: “Tralara, larala...”

Aixa igarri dakioko onen nasturari, biaramunean gelakideak zirika naiean esaten ziotenean:

—Kaixo, aita Gaucher! Atzo oierakoan titxarrak al zenitun buruan?

Orduan danak ziran malko, etsipen, barur, zurdatz eta astin-bearrak. Bañan gutxi balio zuten mixtela gaixto aren aurka. Ta arratsaldero, ordu berean, ark arrapatzen zun bein eta berriz.

* * *

“Bitarte artan ugari etortzen ziren mandatuak prailletegira. Nimes'tik, edo Aix'etik, Avignon'etik, edo Marseille'tik zetozen. Egun batetik bestera lantegi txiki baten itxura artzen zizun komentuak. An, baziran anaiak lotzaille, marrazkille, ta eramaleak. Au zala-ta, ura zala-ta, egia esan ezkil-dei batzuek galdu zitun elizak; bañan lurraldeko ozte xeiak etzun orrengaitik ezer galdu, alafede!...

Alako igande goiz batean, diruzaia urteburuko txostena baztar nagusian irakurtzen ari zala, eta kanonigoak irriparez eta ñir-ñir begiak entzuten ari zitzaizkiola, orra aita Gaucher batzaldi erdian sartu-ta karrasika esaten dula:

—Akabo! Nik ez det geiago egingo... Emaizkidazute berriro nere bi beiak...

—Bañan, zer gertatzen zaizu, aita Gaucher? —galdetzen dio abadeak istilluaren zioak somaturik.

—Zer gertatzen zaidan, jauna? Garretan eta sarde-akullutan pasatzeko betikotasun aparta gertutzen ari nauzutela. Edozein ordik bezelaxe edaten det-eta...

—Ez al nizun esan, gero, tantoak ondo banatzeko?

—Bai, bai, tantoak banatzeko... Gaur katillutan neurtuko bear-ko nuke, alegia... Bai, aita agurgarriok: ortara iritxi nauzute. Gauero iru botiltxo... Uler zazute: onek ezin dirauke. Esaiozute. bada, nai dezutenari mixtela egiteko. Jainkoaren suak suntsi nazala, arren, arlo oneri ba narraikio.

Ordurako batzarrak etzun irririk egiten.

—Bañan, ergela, ondatu egingo gaituzu! —esan zion oiuka diruzaiak, bere liburu aundia eskuzartaka inarrosiz.

—Ni infernura nadilla naiago al dezute agian?

Orduan abadea jeiki ta esan zien, esku zuri ederra ta gotzai-erraztuna erakusten zitula:

—Aita agurgarriak: badago bide bat danak antolatzeke. Ez al da egia, nere seme kutun ori, arratsaldeetan zirikatzen zaitula deabruak?

—Bai, jauna, arratsaldero, eten gabe, bat ere utzi gabe. Bar-katu adibide mordolloaz esana, bañan, gaua badatorrela oartu-ala banauzute izerdi patsetan, ito bearrez, Capitu'ko astoari basta jartzerakoan bezelaxe.

—Egon ba, ta zaitez trankil! Emendik aurrera, Agustin Deu-naren otoia erregutuko degu zuretzat, eta barkamen osoa dukezu. Gertatuak gertatu, azke egongo zera beti ari eskerrak... Ogena egin uean bertan barkatzen zaizu-ta.

—Egundaño! Ederki. Eskerrik asko, jauna.

Eta beste gabe, badijoa aita Gaucher alanbiketaruntz, larratorxia bezin arin.

Esan da egin, une artatik beretik, arratsaldero, arrats-otoitza amaitutakoan, auxe esaten zun apaizak aztu gabe:

—Egigun otoitz aita Gaucher'en alde, bere arima galtzen bait du anaidiaren onerako... "Oremus Domine..."

Eta elizpe-itzalgunetan makurtuta zeuden buruñur zuri aien gañetik, otoia igarotzen zan, edurraren gañetik iparraizea legez

Bitartean an beian, elizaren buruan, likurutegiko leiartza ar gidunen atzean, aita Gaucher'i entzuten zitzaion, ondorengo aukantari:

“Bazegok Paris'en Aita Zuri bat
tralara, larala, larala,
praillegaiak dantzatu azten
ondotxo dakiena, tralara,
lilitegi batean praillegiak dantzan
eta...”

* * *

Onera iritxi-ta ara Graveson'eko erretorea, ikarak arturik esaten duela:

Otoi, Jauna! Nere eliztarrek entzun ba nindute!...

“TXILLADEGI”-k euskeratuta.

1955 Abenduan.